

Handleiding voor de beginnende verzamelaar van oude effecten.

Vereniging
van Verzamelaars
van Oude Fondsen

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk

1. Verzamelen	1
2. V.V.O.F.	2
3. Geschiedenis van het ontstaan van effecten	3
4. Type effecten	3
5. Klassiek (K) – Centrum voor Fondsenadministratie (F)	11
6. Geplaatst- Blankette - Specimen – Proefdruk	13
7. Wat treffen wij aan op Nederlandse effecten?	15
8. Stempels en zegels	17
9. Verklaring van rechtsherstel.	20
10. Verschil Nederlandse en buitenlandse effecten	21
11. Waarde voor de verzamelaar	24
12. Onderwerpen van verzamelen	28
13. Conditie van papier	30
14. Schade aan waardepapieren	31
15. Behandelen en bewaren van effecten	33
16. Veilingen, internet en andere vindplaatsen	36
17. Overige tips	37
18. Verzamel meer dan het effect	37
19. Naslagwerken voor Nederlandse effecten	37
20. Literatuur	38

1. Verzamelen

Waarom verzamelt men oude economisch waardeloze effecten?

Oude effecten zijn zo boeiend om te verzamelen omdat elk stuk niet alleen iets vertelt over de financieel-economische geschiedenis van een land, maar ook over de politiek-economische geschiedenis. Waardeloze effecten zijn de zichtbare bewijsstukken van de wisselvalligheden van de financiële wereld.

Begin jaren 70 van de vorige eeuw werd door de overgang naar girale effecten en gebrek aan kluisruimte menige bankkluis geruimd. Nederlandse banken kwamen met een gezamenlijke actie waarbij aan klanten, in ruil voor een kleine vergoeding, gevraagd werd afstand te doen van hun oude waardeloze effecten. Grote partijen economisch waardeloze waardepapieren werden vernietigd of kwamen via de eigenaren op de markt.

Voornamelijk in Duitsland en USA werd rond die tijd met het verzamelen van economisch waardepapieren begonnen. Daar ontstond voor het eerst het besef dat aan deze papieren een geschiedenis vastzit die vaak bijzonder interessant is. Vooral in Duitsland heeft het verzamelen van oude waardepapieren, in korte tijd, een hoge vlucht genomen. In Nederland, waar waardeloze effecten traditiegetrouw altijd vernietigd werden of aan de “man van het oud papier” werden meegegeven, zagen de Duitse verzamelaars talloze kansen.

Internationaal heet de hobby Scripophily, Scriophilie of Scriptofilie (naar gelang de taal of land). Duitsers spreken graag van Historische Wertpapiere (HWP) terwijl in Zwitserland het begrip Non-Valeurs gebruikt wordt. Engelstaligen spreken van “old stocks and bonds”.

De verzamelaar beperkt zich, in principe, alleen tot effecten die in het huidige financieel economisch verkeer waardeloos zijn. Hoe kunnen deze effecten waardeloos geworden zijn? Hieronder een korte opsomming:

- door **annulatie** na terugbetaling.
- door **verjaring**, door te vergeten de terugbetaling op te eisen.
- door **beëindigen** van de onderneming.
- door **naamswijziging**, aandeelhouders ontvangen nieuwe effecten.
- door **niet uitoefenen** voor de vervaldatum, zoals bij warrants.
- door **faillissement, bankroet, wanbetaling, nationalisering zonder vergoeding** of door **oplichterij**.
- **dematerialisatie**: de laatste 30 jaar zijn veel landen overgestapt op girale effecten, door de oude effecten niet tijdig om te wisselen worden effecten waardeloos.
- **internationale crises**: Rusland in 1917, het failliet van het Duitse / Oostenrijkse / Hongaarse keizerrijk, het Ottomaanse rijk na de eerste wereldoorlog, de betalingsstop van Roemenië in de jaren 1920, China in de jaren 1930, en van Duitsland in 1945.

2. V.V.O.F.

Door een groep (ex)beurshandelaren die de opkomst van het effecten verzamelen in het buitenland zag en de vernietiging van effecten wilden tegengaan werd in 1978 de Vereniging van Verzamelaars van Oude Fondsen opgericht (V.V.O.F.).

“Fonds” is een andere benaming voor vermogen of kapitaal voor investeringen.

Activiteiten

De vereniging organiseert 4 x per jaar een verzamelaars bijeenkomst waar geruild, gekocht of verkocht kan worden. Op deze dagen wordt vaak ook een kleine veiling gehouden.

Vijf keer per jaar verschijnt het clubblad, genaamd Mededelingenblad, met in elk blad 4 nieuwe catalogus-pagina's. De catalogus bevat eind 2011 al een paar honderd verschillende ondernemingen. In het blad zijn verder opgenomen veilingverslagen, verhalen over de geschiedenis van fondsen en een mailbid (schriftelijke veiling van 72 kavels).

De vereniging heeft een eigen website met scripophilische wetenswaardigheden, veilinguitslagen, etc.

Redactie en Secretariaat:
Postbus 17071, 1001 JB Amsterdam

Inschrijvingsnummer bij de Kamer van Koophandel van Amsterdam: 40531330

Bankrekening: ING 5007774

Website: www.vvof.nl

3. Geschiedenis van het ontstaan van effecten

Er zijn vele boeken geschreven over het ontstaan van effecten. Meer over dit onderwerp is te vinden onder het hoofd Literatuur aan het einde van deze handleiding. Wij raden u aan meerdere van deze boeken te lezen.

4. Type effecten

Uit het handboek van Mr. O.B.W. de Kat met de titel "Effectenbeheer uit 1920", een standaardwerk dat makelaars (handelaren) dienden te kennen, halen wij enkele begrippen:

Aandelen

Een aandeel is een bewijs van deelname in het kapitaal van een onderneming. Het bewuste bewijs hiervan is het aandelenbewijs in een N.V. (naamloze vennootschap) of Commanditaire Vennootschap. Gewoonlijk behoort bij ieder aandeel een stel genummerde dividendbewijzen, waarop (na aankondiging) het door de algemene vergadering vastgestelde dividend betaalbaar is. Voorts is het aandeel gewoonlijk voorzien van een talon, op vertoon waarvan een nieuw blad dividendbewijzen wordt uitgereikt.

Aandeel op naam/aandeel aan toonder

Alleen volgestorte aandelen mogen aan toonder worden uitgegeven. Een aandeel op naam, dat is volgestort, mag alleen worden omgezet in een toonderaandeel als dit uit de statuten blijkt. Een niet volgestort aandeel op naam hoeft niet te allen tijde te worden volgestort. De houder is overigens wel verplicht om, wanneer daarom wordt gevraagd, de gevraagde bijstorting te voldoen. Dit komt hard aan wanneer de uitgevende instelling deze bijstorting moet gebruiken om een débacle te voorkomen of wanneer dat punt al gepasseerd is en het geld in de faillissementspot verdwijnt.

Preferente aandelen

Aan preferente aandelen is altijd enig voorrecht verbonden. Dit kan betreffen de winstdeling en/of de verdeling van het saldo bij vereffening en/of het recht op voordracht van bestuurders. Het denkbeeld dat het geenszins noodzakelijk is aan alle aandelen van een maatschappij gelijke rechten te verbinden vond al vroeg ingang en werd op allerlei wijze uitgewerkt. De "Great Northern Railway Company" was in 1849 de eerste onderneming die preferente aandelen uitgaf. De eenvoudigste vorm is wel dat preferente aandelen vóór gaan op gewone aandelen. Bij sommige maatschappijen komen zelfs meer soorten preferente aandelen voor: eerste, tweede, derde preferente aandelen. Een der soorten noemt men ook wel prioriteitsaandelen.

Preferente winstdelende aandelen

Deze zijn weer verder opgewaardeerd dan de vorige. De preferentie, die al aanspraak maakt op "meer", wordt uitgebreid met een percentage in de winst.

Cumulatief preferente winstdelende aandelen

De rechten van de vorige worden uitgebreid met een vast percentage per jaar van de winstdeling met de clausule dat achterstallig dividend eerst aan de houders van deze stukken moet worden uitgekeerd voordat andere (preferente) aandelen hun dividend mogen ontvangen.

Al deze vormen, buiten de gewone aandelen, kwamen veelal tot stand wanneer de uitgevende instelling niet op een "gewone manier" het maatschappelijk kapitaal kon uitbreiden. Men kan dit soms vertalen als "noodgrepen".

Oprichtersaandelen, oprichtersbewijzen, bewijs van oprichtersrecht

Deze stukken werden gegeven aan oprichters, omdat zij de oprichting hadden ondernomen, of wegens verrichte voorlopige werkzaamheden, of omdat zij bij de oprichting voor een vijfde van het kapitaal hadden deelgenomen, zodat de koninklijke bewilliging kon worden verkregen. Soms werden zij verkregen bij een latere kapitaalsuitbreiding omdat zij het risico van de eerste jaren hadden gedragen. Ook konden zij worden verkregen door hen die bij de eerste inschrijving voor een zeker bedrag meededen. De rechten van de oprichtersaandelen waren in het algemeen een percentage van de overwinst, maar gaven veelal geen recht om de algemene vergaderingen van aandeelhouders bij te wonen en hadden nagenoeg nooit stemrecht.

De oprichtersaandelen hebben (een enkele uitzondering nagelaten) geen nominale waarde. Niet zelden is bepaald dat de oprichtersaandelen zullen worden uitgeloot. Oprichtersbewijzen zijn waarschijnlijk het eerst voorgekomen bij de "Suez Kanaal Maatschappij" (in Frankrijk "part de fondateur" in Duitsland "Grunderaktien").

Afbeelding: voorbeeld van een oprichters-aandeel.

Winstbewijzen, winstaandelen en bewijzen van deelgerechtigheid

Deze worden uitgereikt aan hen, die voor een zeker bedrag in een obligatielening deelnemen. Zij zijn dan vaak alleen geldig gedurende de looptijd van de lening. Winstbewijzen hebben geen nominale waarde. Soms worden houders van winstbewijzen door de vennootschap afgekocht. Dit mag niet gelezen worden als een dividendbetaling uit de winst, maar als een schadeloosstelling. (Frans; part beneficiaires).

Afbeeldingen: voorbeelden van winstaandeel en winstbewijs.

Bewijzen van deelgerechtigheid

Soms worden zij ook uitgereikt aan houders van uitgelote aandelen. Wanneer de vennootschap het gestorte kapitaal niet geheel kan aanwenden om vruchtdragend te maken kan het restant gestort kapitaal worden uitgeloot. Ook bestaan er vennootschappen die geleidelijk aan het gehele gestorte kapitaal uitloten. De houders van deze bewijzen worden overigens wel gerekend tot de aandeelhouders en ontvangen het normale dividend minus het rente vergoedingspercentage van het dividend. Echter, bij liquidatie delen zij niet mee in de eventuele overschotten (Frans: actions de jouissance, Duits: Genusscheinaktien).

Certificaten van aandeel

Zij worden veelal uitgegeven om de verhandelbaarheid van het onderliggende stuk te vergroten.

Certificaten zijn bijvoorbeeld $1/2^e$, $1/5^e$ of $1/10^e$ aandeel groot, zodat ook de kleinere belegger deze stukken kan betalen. De meeste certificaten worden uitgegeven door een administratiekantoor.

Afbeelding: voorbeeld van certificaat.

Bij het administratiekantoor kantoor liggen de originele stukken, waartegen zij de certificaten uitgeven. De certificaathouder heeft geen stemrecht op de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering, deze berust bij het administratiekantoor. Ook komt het voor dat de uitgevende instelling een eigen administratiekantoor heeft opgericht.

Claims of Bewijzen van Voorkeur

Wanneer een maatschappij overgaat tot uitbreiding van haar kapitaal, zal zij veelal haar huidige aandeelhouders een voorkeursrecht verlenen om deel te nemen in het verhoogde kapitaal. Zij kunnen dan met behulp van de claim of bewijs van voorkeursrecht veelal op een lagere koers inschrijven. Hieruit blijkt dat de bewijzen van voorkeursrecht een zekere waarde vertegenwoordigen. Zij kunnen dus tegen geld worden verhandeld wanneer men geen gebruik wenst te maken om in het uitgebreide kapitaal deel te nemen. Het voorkeursrecht is na de inschrijfperiode waardeloos.

Coupons, dividendbewijzen en talons

Coupons zijn papieren, die bij rentegevende schuldbrieven en certificaten daarvan worden uitgegeven, om het innen van de rente gemakkelijk te maken. Zij behelzen een verbintenis tot betaling van rente. Het rentebedrag staat vast en ook de vervaldatum van rente is op de coupons aangegeven.

Dividendbewijzen zijn papieren, die bij aandelen en certificaten daarvan, alsmede bij winstbewijzen en dergelijke stukken, worden uitgegeven om het innen van dividend gemakkelijk te maken. Het dividendbewijs is genummerd, maar in tegenstelling tot de coupon is daarop niet aangegeven wanneer en voor hoeveel het bewijs betaalbaar is (betaalbaar na aankondiging). Beide bladen dragen per coupon/dividendbewijs hetzelfde nummer/letter nummer als het hoofdpapier, de mantel.

Talons zijn papieren ter verkrijging van nieuwe coupons of dividendbewijzen (met nieuwe talon).

Bij aandelen op naam en sommige oude obligaties komt het voor dat er geen dividendblad is bijgevoegd. De houder van het stuk moet deze dan naar de maatschappij opsturen, die het dividend overmaakt en dit als bewijs afstempelt op de mantel (kan ook met pen geschieden).

Recepissen (Latijn recipere = ontvangen)

Wanneer bij een emissie de definitieve stukken ten tijde van de storting (levering tegen betaling) niet gereed zijn geeft men voorlopige ontvangstbewijzen uit.

Afbeelding: meestal is een recepis minder fraai vormgegeven dan op deze afbeelding.

Scripts / scrip-dividend

Dit zijn papieren, die later kunnen worden ingewisseld tegen geld, of recht geven op nieuwe stukken, veelal aandelen. De oorsprong is die van stockdividend zoals dat in Amerika destijds voorkwam. In Nederland is het om verwarring met stockdividend (stukje nieuw aandeel) te voorkomen ingevoerd als niet dividend stukje aandeel bijvoorbeeld bij een bod op een bedrijf; 1 oud aandeel geeft recht op $3\frac{1}{3}$ nieuw aandeel. Het $\frac{1}{3}$ deel wordt omgezet in een verhandelbaar papier en drie van deze papieren worden samen weer 1 aandeel.

Extra dividendbewijs

Zie bewijzen van deelgerechtigdheid.

Bewijzen van aandeel in een geldlening

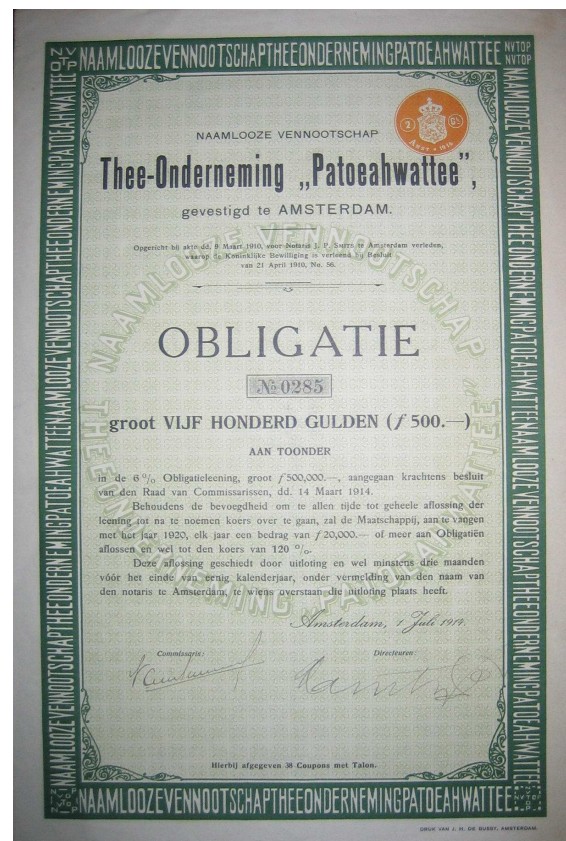
Dit is een andere benaming voor schuldbrief of obligatie.

Afbeelding: voorbeeld van een schuldbrief.

Obligatie

De eigenlijke betekenis van obligatie is verbintenis: Latijn obligare (samengesteld uit "ligare" = binden en "ob" = verbinden (Frans: obliger); Latijn obligato (Frans: obligation) = verbintenis. Een obligatie is een oorkonde welke de Staat, provincie of gemeente, privaatspersonen of bedrijven uitgeven met voor alle geldschietters gelijke voorwaarden, al dan niet rentegevend met een vastgestelde looptijd. De obligatie bestaat uit een mantel en couponblad, al dan niet voorzien van een talon. Wanneer er genoeg coupons aanwezig zijn voor de looptijd is de talon niet nodig. Voorts is er meestal een aflossingsschema opgemaakt. Onze oude Staatsleningen zijn niet aflosbaar en lopen zo "eeuwig", de zogenaamde perpetuele lening.

Afbeelding: voorbeeld van een obligatie.

Niet rentegevende premielening

Hierop wordt geen rente betaald maar de prijzen worden volgens zeker plan van uitloting over een aantal nummers verdeeld. De stukken “niet rentegevende premieloten” – ook wel “loten” genaamd – zijn verdeeld in series, zodat men een bepaald lot aanduidt bijvoorbeeld met “serie H, nr. 120”. (zie loten Weerbaarheid). Bij een gewoon lot is men bij een “niet” zijn geld kwijt, bij een niet rentegevende premielening, al heeft men geen prijs ontvangen, het nominale bedrag – d.i. het uitgeleende bedrag – wordt terugbetaald. Sedert 1–7–1905 is de uitgifte van niet rentegevende premieloten bij wet verboden.

Rentegevende premielening

Dit is een combinatie van een gewone obligatielening en een niet rentegevende premielening: de rentegevende premielening geven een vaste (lage) rente, terwijl de houder bovendien kans heeft om een prijs te trekken. Ook bij deze vorm krijgt de houder die geen prijs trekt zijn nominale inzet terug.

Goud-obligaties

Dit zijn schuldbrieven, waarvan rente en aflossing in aangeduide gouden munt kunnen worden gevorderd. Zij werden veelvuldig uitgegeven in Amerika en Rusland. Bij plaatsing van een goudlening in het buitenland werd veelal vastgesteld naar welke verhouding rente en aflossing in de vreemde muntsoorten betaalbaar zouden zijn. Tijdens de oorlog (W.O. I) kwamen verscheidene staten hun verplichting tot betaling in goud niet na (zie bijvoorbeeld ook de 4% goudlening van Hongarije 1881/1893).

Prioriteitsobligatie

Dit zijn schuldbrieven bevoorrecht boven alle andere, zelfs boven hypothecaire. Bestaan er echter al hypothecaire leningen, dan is wel medewerking nodig van de houders van deze lening(en). Russische spoorwegmaatschappijen gingen dikwijls zeer willekeurig te werk bij het verlenen van prioriteit. Sommige gaven zelfs 10 en meer prioriteitsleningen uit. De vorderingen uit elke lening kwamen in rang na die der voorgaande, maar vóór die van de volgende. Het is duidelijk, dat daarbij het woord “prioriteit” slechts als lokmiddel is gebezigd.

Winstdelende obligaties

Dit zijn obligaties waarbij men buiten de vaste coupon deelt in de overwinst gedurende de looptijd van de obligatie en die dus bij uitloting ophoudt te bestaan. In tegenstelling tot de bewijzen van deelgerechtigdheid, waarbij een extra stuk wordt ingeleverd, zit dit verweven in de couponbetaling.

Inkomsten-Obligaties

Deze vorm kwam het eerst voor in de Verenigde Staten en werd oorspronkelijk uitgegeven aan obligatiehouders en andere schuldeisers bij een dreigend faillissement van de maatschappij. Door deze financiële reorganisatie werd dit voorkomen. De schuldeisers probeerden hen tevreden te stellen door het vooruitzicht te geven, onder betere omstandigheden interest te ontvangen. De inkomsten-obligaties zullen dus zo goed als zeker aan een reorganisatie hun bestaan te danken hebben. Het beleggersrisico lag bij de inkomsten-obligatie aanzienlijk hoger dan bij de winstdelende obligatie.

Afbeelding: voorbeeld van een inkomst obligatie.

Converteerbare obligaties

Dit zijn schuldbrieven, die de houder tegen bepaalde koersverhouding in aandelen kan verwisselen, op de zogenaamde conversiekoers. Deze wordt bij het aangaan van de lening bekend gemaakt (bijvoorbeeld bij een aandelenkoers van f 25,— kan men bij inlevering van een obligatie van f 1000,— 40 aandelen verkrijgen).

Pandbrieven

Dit zijn door hypotheekbanken uitgegeven obligaties die dienen als middellijk verlenen van grondkrediet. De pandbriefhouder mist de zakelijke zekerheid. De hypotheekbank heeft de vorderingen op de kredietnemers en is door hypotheek gedekt. De hypotheekbank geeft de pandbrieven uit (die eigenlijk gewone schuldbrieven aan toonder zijn) om zich de voor haar bedrijf benodigde gelden te verschaffen. De houders van de schuldbrieven staan in geval van faillissement van de hypotheekbank gelijk met elke andere schuldeiser.

Tontine

Een tontine was een beleggingsvorm die de eigenschappen van een levensverzekering, en een loterij combineerde. De beleggingsvorm is vernoemd naar de Napolitaanse bankier Lorenzo de Tonti, die over het algemeen wordt gezien als de uitvinder van dit systeem in Frankrijk (1653).

Het basisconcept is eenvoudig. Elke investeerder stort een gelijke som in de tontine. De fondsen worden geïnvesteerd en elke investeerder ontvangt dividenden. Als er een investeerder sterft, dan wordt zijn of haar aandeel verdeeld onder de overlevende investeerders. Dit proces gaat door tot slechts nog maar één investeerder leeft. Oorspronkelijk, ontving de laatste overlevende investeerder slechts de dividenden: het totale kapitaal ging naar de staat. Als de laatste investeerder kwam te overlijden dan werd het kapitaal gebruikt om openbare werkprojecten te financieren, die vaak het woord "tontine" in hun naam hadden. In een recentere variant zou het kapitaal op de laatste overlevende overdragen worden. Deze latere variant was zeer populair in Frankrijk, Groot-Brittannië, en de Verenigde Staten. Tontines werden echter al snel verboden in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten omdat ze aanspoorden om andere investeerders te doden.

Tontines waren de eerste overheidobligaties ter wereld. Als eerste kwam de Britse overheid in 1693 met de uitgifte van tontines om de oorlog tegen Frankrijk te financieren. Al spoedig veroorzaakten de uitgegeven tontines grote problemen. De uitgevende overheden hadden de levensduur van hun bevolking onderschat. Aanvankelijk namen mannen en vrouwen van alle leeftijden deel aan een tontine. Omstreeks 1750 hadden de beleggers wel door dat meisjes van rond de vijf de beste kansen hadden. Ze leefden langer dan mannen en rond die leeftijd hadden ze een, in die tijd gevaarlijke, periode als zuigeling overleefd. De overheden hadden hierdoor het nakijken en de uitgifte van tontines werd vervangen door andere beleggingsvormen.

Warrants

Geven de houder het recht gedurende een bepaalde periode aandelen te verwerven tegen een vooraf vastgestelde koers, waarna de warrants waardeloos worden. Warrants worden soms in samenhang met obligatie-emissies verstrekt als variant op converteerbare obligaties.

5. Klassiek (K) – Centrum voor Fondsenadministratie (F)

Effecten bestaan in fysieke en in girale vorm:

K (klassiek) – effect (d.w.z. fysieke effecten)

Een effect zal over het algemeen bestaan uit een

- mantel
- couponblad/dividendblad plus talon

Op de mantel staat o.a. de naam v/d onderneming, het nummer, het type effect, de nominale waarde, datum van uitgifte, datum van oprichting en handtekeningen van één of meerdere directeuren en/of commissarissen.

Het coupon- of dividendblad bestaat uit oplopende coupon/dividend nummers welke aangewezen konden worden voor een dividend of rentebetaling. Indien alle

coupon/dividend nummers aangewezen waren kon middels de talon een nieuw couponblad of dividendblad + talon verkregen worden.

K-stukken werden in de meest uiteenlopende formaten uitgegeven. Tegenwoordig worden er bijna geen K-stukken meer gedrukt. Obligaties en Reverse Convertibles worden nog wel als K-stuk gedrukt. K-effecten kunnen door particulieren thuis bewaard worden.

CF (Centrum voor Fondsenadministratie) – effect (girale effecten)

Deze effecten zijn, in het begin van de zeventiger jaren van de vorige eeuw, ontstaan toen er een grote behoefte was om de administratie van de groeiende effectenhandel te vereenvoudigen. Alle banken namen in 1977 een belang in het Nederlands Centraal Instituut voor Giraal Effectenverkeer (NECIGEF), de nieuwe centrale bewaarplek van effecten. De administratieve afhandeling van aan- en verkopen van effecten was tot dan toe een omslachtig proces. Bij een transactie tussen een klant van bank A en een klant van bank B dienden de effecten middels een effectenloper (te voet of per fiets) overgebracht te worden van kluis naar kluis. Dagelijks brachten deze lopers de waardepapieren van bank naar bank zonder dat er ook maar van enige beveiliging sprake was. Doordat alle banken hun effecten gingen bewaren op één plek was het fysieke gesleep met effecten niet meer nodig en veranderde slechts het (computer)saldo van bank A en B bij het NECIGEF. Dividenden en rente konden ook eenvoudiger geïnd worden en maakte de coupons overbodig. Om de kluisruimte van het nieuwe NECIGEF zo efficiënt mogelijk te gebruiken werden daarom CF effecten ontwikkeld. Ze zijn meestal vierkant en veel kleiner dan K-effecten. Omdat ze de kluis van het NECIGEF niet hoefden te verlaten werden ook veel grotere coupures gedrukt (bewijzen van 100, 1000 en 5000 aandelen of hoger).

Afbeelding: voorbeeld van een (specimen) CF aandeel.

Tegenwoordig wordt voor sommige ondernemingen nog maar één verzamelbewijs (global certificate) bewaard. CF effecten kunnen door particulieren niet thuis bewaard worden.

6. Geplaatst- Blankette - Specimen - Proefdruk

Geplaatst/Uitgeven

Een effect is pas geplaatst indien het door één of meerdere directeuren en/of commissarissen is ondertekend. Op de meeste geplaatste effecten zette minstens één directeur en één commissaris zijn handtekening. Voor de verzamelaar heeft een geplaatst of uitgegeven oud effect de hoogste verzamelwaarde. De meeste effecten zijn aan toonder uitgegeven. Dit wil zeggen dat iedereen het effect kon bezitten en het eenvoudig te verhandelen was. Vooral voor 1900 werden aandelen echter veelal op naam uitgegeven.

Op het effect werd, handgeschreven of gedrukt, de naam van de aandeelhouder vermeld. De aandeelhouder was dan ingeschreven in het aandeelhoudersregister en ontving automatisch informatie over dividenden en aandeelhoudersvergaderingen. Het verhandelen van stukken op naam was natuurlijk moeilijker en vereiste een omslachtige in- en uitschrijving in het register.

Afbeelding: voorbeeld uitgegeven effect.

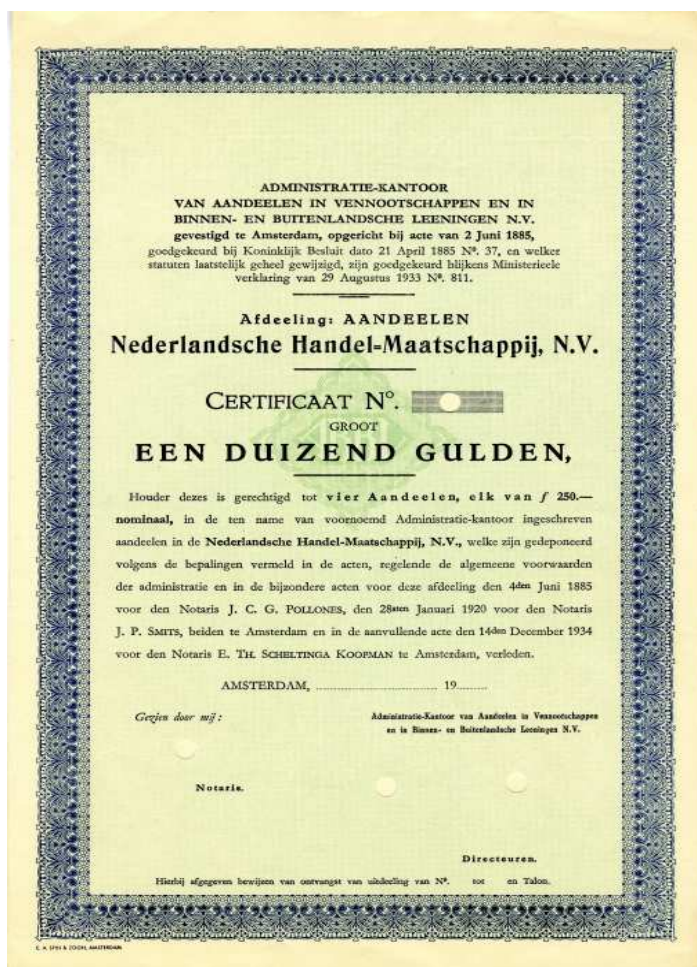
Aan de achterzijde van aandelen op naam zijn vaak vele overschrijvingen te vinden. Notabelen, medeoprichters, directeuren en commissarissen waren de meest voorkomende aandeelhouders op naam. Door hun goede naam aan de onderneming te verbinden werd getracht het vertrouwen van nieuwe aandeelhouders te winnen. Als aandelen op naam uitgegeven waren, werd dit meestal op de lage nummers gedaan. Sporadisch werden ook andere effecten op naam uitgegeven (bijvoorbeeld obligaties).

Er zijn verzamelaars die bijzondere interesse hebben in effecten welke nr. 1 dragen. Deze effecten zullen over het algemeen een hogere verzamelwaarde hebben dan hogere nummers. Andere zaken die een effect meer of minder uniek maken zijn verschillen in handtekeningen en/of uitgiftedata.

Blankette

Deze aanduiding wordt gebruikt indien het effect:

- niet ondertekend is, of
- slechts één handtekening bevat terwijl dit er twee of meer hadden moeten zijn. Het stuk is daarom nooit uitgegeven (geldig geweest) als effect

Afbeelding: voorbeeld van een Blankette.

Specimen

Specimen betekent letterlijk voorbeeld. Voor een financiële instelling was het belangrijk om een voorbeeld van het effect in haar bezit te hebben. Als men optrad als betaalkantoor kon men fraude bij couponbetalingen en aflossingen tegengaan. Daarom werden een aantal specimen van het effect gedrukt en aan de administratie van het betaalkantoor verstuurd. Er werden over het algemeen niet meer dan 10 specimen exemplaren gedrukt. Deze werden op kantoor in een map bewaard wat op sommige stukken de ringbandgaten verklaart. Op het effect werd met een groot rood stempel of door perforatie het woord SPECIMEN aangebracht. Er werd geen nummer op gedrukt of het nummer 00000. Sinds 2002 zijn uit de archieven van drukkerij de Bussy enkele tienduizenden specimen tevoorschijn gekomen. Deze drukker is misschien wel de belangrijkste vervaardiger van aandelen geweest. Bij diverse veilingen zijn de meest interessante stukken geveild. Het betrof hier veelal het enige bekende exemplaar van een waardepapier van bekende ondernemingen. Bij de bankbiljetten verzamelaars kom je ook specimen tegen en deze hebben daar een veel grotere verzamelwaarde. Effectenverzamelaars, in Nederland hebben over het algemeen nog niet veel geld over voor dit type. Dit komt omdat het stuk nooit echt een waarde vertegenwoordigd heeft en niet is verhandeld. Specimen zijn wel bijna altijd van zeer goede kwaliteit: immers nooit uitgegeven of verplaatst (UNC of EF).

Bij een emissie van een effect werd zelden het volledige kapitaal geplaatst. Er bleven nogal eens wat effecten op "de plank" liggen. Ze werden ook gebruikt als "reservestukken" bij het eventueel verloren gaan van de originele effecten. Van de meeste uitgegeven effecten bestaan blankettes. Deze hebben niet veel waarde voor de verzamelaar behalve als het de enige bekende/nog bestaande effecten zijn van een bedrijf. Dan willen veel verzamelaars ze toch in hun verzameling opnemen.

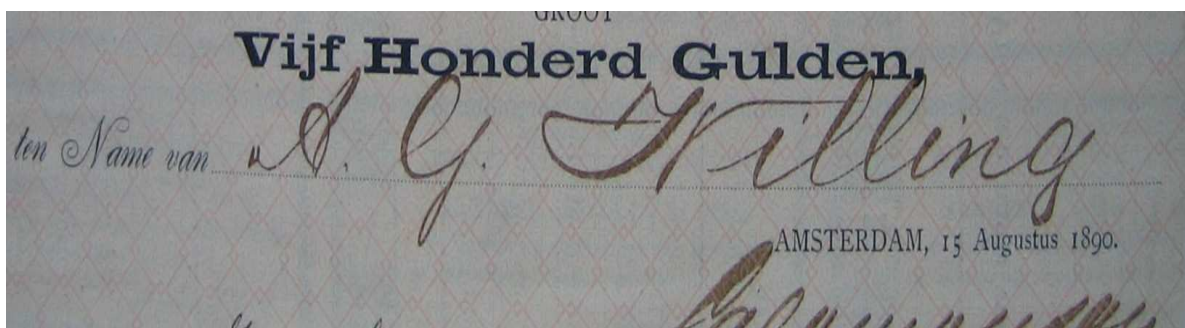
Afbeelding: voorbeeld van een SPECIMEN uit het de Bussy archief.

Proefdruk

Drukkerijen hebben proefdrukken gemaakt om de keuze voor de uitgevende vennootschap te vergemakkelijken. Een bekend voorbeeld zijn de proefdrukken van Geuze uit Dordrecht. Wederom zijn deze effecten minder interessant voor de meeste effectenverzamelaars.

7. Wat treffen wij aan op Nederlandse effecten?

- naam uitgevende instelling
- oprichting data en statutenwijziging(en)
- kapitaal
- nummer
- type effect
- nominale waarde
- uitgifte plaats
- uitgifte datum
- handtekening(en) commissaris(sen) en directie
- aan toonder of op naam

Afbeelding: op naam gesteld aandeel.

Afbeelding: voorbeeld van volstorten van een aandeel.

Afbeelding: voorbeeld stempel voor weergave hoeveel van het kapitaal is volgestort.

8. Stempels en zegels

Effecten kunnen meerdere stempels en/of zegels bevatten. Een overzicht van wat we kunnen aantreffen op Nederlandse effecten:

Afbeelding: voorbeeld van hoe druk een effect bestempeld kan zijn.

Nominale waarde wijziging

Door middel van stempels gaf de uitgevende instelling aan dat er een statutaire wijziging had plaatsgevonden. Meestal betreft het het verlagen van de nominale waarde (bij aandelen) of het wijzigen van de rente (bij obligaties).

Afbeeldingen: voorbeelden van afstempeling nominale waarde.

Liquidatie stempels

De liquidatie van een onderneming kon soms jaren duren. Het aantal stempels kan oplopen tot boven de 5 per effect. Bij het vergelijken van identieke effecten kunnen soms verrassende ontdekkingen gedaan worden. Zo kan er een stempel nooit aangebracht zijn of zijn de stempels met afwijkende kleuren gezet. Een effect met dit soort afwijkingen is in feite uniek t.o.v. andere. Bij het verzamelen van postzegels zou zo'n afwijkend exemplaar hoger gewaardeerd worden maar effectenverzamelaars letten er nog niet altijd voldoende op.

Afbeeldingen: voorbeelden van liquidatiestempels.

Belastingzegels

Belastingzegels komen voor in gestempelde (blauw) en gedrukte (oranje) vorm voor. Bij uitgifte diende in overeenstemming met de nominale waarde een percentage aan belasting te worden voldaan. Op effecten uit voormalig Nederlandsch-Indië werden ook plakzegels gebruik. Deze vorm van belastingheffing werd in 1917 opgeheven. Het verschil in zegels en het ontbreken daarvan kan tot verschillen in effecten leiden en sommige effecten uniek maken.

Afbeeldingen: Nederlandse belastingstempels

Afbeeldingen: Ned.-Indische belastingstempels

Afbeeldingen: Ned.-Indische belastingplakzegels

Afbeeldingen: Duitse, Belgische en Franse belastingstempels.

Duplicaat

Een duplicaat van een effect werd uitgegeven indien was aangetoond dat het originele stuk verloren was gegaan (bijvoorbeeld door brand).

Duplicaten zijn te herkennen aan een driehoekig stempel en hun afwijkende uitgifte datum. Verzamelaars zijn vaak zeer happig op duplicaten omdat ze uniek zijn door hun uitgiftedatum. Alleen op die datum gaf de onderneming een uniek effect uit. Tevens kunnen andere directeuren of commissarissen het duplicaat getekend hebben en kunnen andere afwijkingen voorkomen.

Afbeelding: voorbeeld duplicaat.

Keuringsstempel

Indien bij aan en verkoop van fysieke stukken twijfel bestond over de leverbaarheid konden de effecten gekeurd worden door de beursautoriteiten. Dit gebeurde veelal bij effecten die in slechte staat waren (scheuren en/of vlekken). De beurs plaatste dan een stempeltje op het effect (K van keuring en het jaartal) en leverde tevens een begeleidende verklaring waaruit bleek dat het effect, ondanks de slechte staat, toch normaal geldig was. Dit stempel zien we dus alleen bij beursgenoteerde effecten.

Afbeelding: keuringstempel Amsterdamse beurs.

9. Verklaring van rechtsherstel.

Tijdens de tweede wereldoorlog zijn veel effecten van Joodse aandeelhouders door de bezetter afgenomen en door deze vanaf 1943 op de markt gebracht. Al tijdens de oorlog werd in Londen een plan opgesteld voor een herstel van rechtsverkeer na de bezetting. Naar schatting 40 miljoen stukken/effecten dienden opnieuw geregistreerd te worden. In het kort kwam het op de volgende regel neer dat: “De oorspronkelijke eigenaar aan wie het effect tijdens de bezetting onrechtmatig is ontnomen, in zijn recht hersteld wordt tenzij de tegenwoordige bezitter het stuk te goeder trouw heeft verkregen”. Alleen effecten met een bijbehorende “Verklaring van Rechtsherstel” konden verhandeld worden. De verklaring was veelal aan het effect geniet en was gedrukt door Joh. Enschede. Effecten uitgegeven na 31 januari 1946 vielen buiten de

registratie. Het heeft tot ver in de jaren vijftig van de vorige eeuw geduurd tot de registratie voltooid was. Indien een verzamelaar een effect van vóór 1946 tegenkomt zonder verklaring van rechtsherstel wil dat niet zeggen dat dit een “besmet” stuk betreft. De onderneming kon immers al ver voor de oorlog ten onder zijn gegaan. Omdat de meeste verzamelaars de nietjes verwijderen gaat de verklaring en ook de coupons nog wel eens zwerven en raakt zo van het effect gescheiden.

Witte balk stukken

Stukken in omloop gebracht na 1946 hoefden niet aangemeld te worden voor de effectenregistratie. Werden er bij de stukken geen talons, coupons of dividendbewijzen uitgegeven dan moesten deze gekenmerkt zijn door een duidelijk te onderscheiden verticale witte balk van 3 a 5 cm breed (de achtergrond van de balk mocht niet bedrukt zijn). Waren zij wel voorzien van talons, coupons of dividendbewijzen, dan moesten deze bewijzen een witte balk tonen van 1 a 1,5 cm. Ook voor nieuwe coupons en dividendbewijzen van stukken van vóór 1946 was dit nodig. De “Verklaring van Rechtsherstel” werd op deze manier weer overbodig.

10. Verschil Nederlandse en buitenlandse effecten

Over het algemeen kunnen de volgende kenmerken onderscheiden worden:

Nederland

- hoge nominale waarde per waardepapier (vaak f 1000)
- verscheidenheid aan (vaste) nominale waarde (b.v. coupures : f 1000, f 500 en f 100)
- lage oplage (vaak onder 1000)
- laag kapitaal
- weinig decoratieve afbeeldingen
- sierrand zeer grafisch
- weinig uitgifte data bij aandelen en obligaties (geprint)
- doorlopende uitgifte datum bij certificaten van aandelen
- bij aan- of verkoop geen vernietiging van waardepapier

Afbeelding: voorbeeld Nederlands aandeel.

België, Frankrijk

Afbeelding: voorbeeld Franse obligatie.

- lagere nominale waarde per waardepapier (vaak 100 francs)
- één coupure (f 100)
- hoge oplage aantal waardepapieren (vaak boven 10.000)
- meer decoratieve afbeeldingen
- weinig uitgifte data bij aandelen en obligaties (geprint)

Duitsland

- hoge nominale waarde per waardepapier
- weinig decoratieve afbeeldingen
- sierrand zeer grafisch
- weinig uitgifte data bij aandelen en obligaties (geprint)
- bij aan- of verkoop geen vernietiging van het waardepapier

Afbeelding: voorbeeld Duits aandeel.

UK

- zeer lage nominale waarde per aandeel (vaak GBP 1,00)
- verscheidenheid aan aantal aandelen per waardepapier
- aandelen altijd op naam uitgegeven
- zeer weinig decoratieve afbeeldingen
- meestal geen sierrand
- weinig uitgifte data obligaties (geprint)
- doorlopende uitgifte datum bij aandelen
- bij aan- of verkoop : annulatie van waardepapier, uitgifte nieuw waardepapier

Afbeelding: voorbeeld Engels aandeel.

US

- verscheidenheid aan aantal aandelen per waardepapier
- meestal wel één decoratieve afbeeldingen
- aandelen altijd op naam uitgegeven
- weinig uitgifte data obligaties (geprint)
- doorlopende uitgifte datum bij aandelen (met de hand)
- bij aan- of verkoop, annulatie van waardepapier of uitgifte van nieuw waardepapier

Afbeelding: voorbeeld US aandeel.

11. Waarde voor de verzamelaar

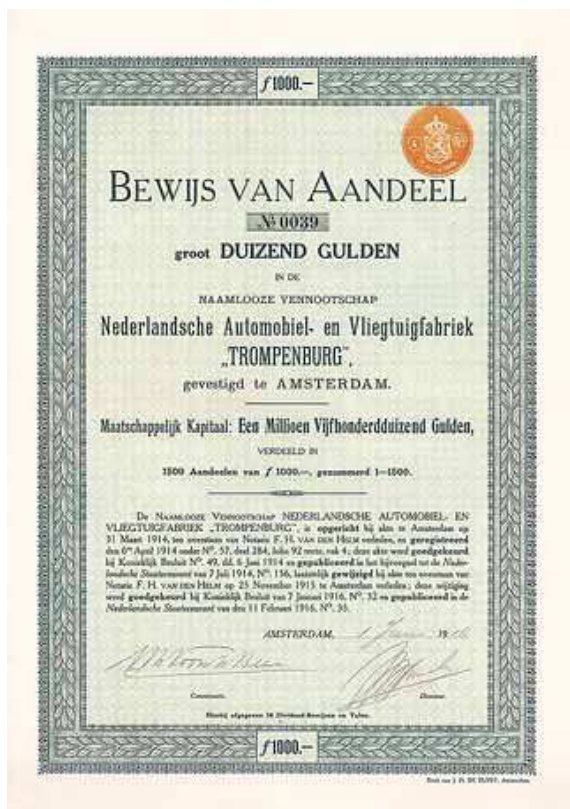
Waarde is een relatief begrip. Alle effecten die verzameld worden hebben geen enkele intrinsieke waarde meer. Het is slechts een stuk papier waaraan alleen verzamelaars van effecten een bepaalde waarde toekennen. Het verlangen van een verzamelaar om iets te bezitten, is de belangrijkste factor die de prijs van het effect bepaalt.

De waarde van een oud effect wordt tevens bepaald door een combinatie van de onderstaande factoren. Hoe meer factoren van toepassing zijn, hoe hoger de waarde.

Bekendheid van de onderneming

Hoewel we bij het verzamelen veelal bedrijven tegenkomen die slechts kort bestaan hebben, zijn er ook effecten van succesvolle bedrijven bij verzamelaars bekend. Effecten kunnen immers ook waardeloos worden als de betrokken onderneming haar statuten wijzigt waardoor inwisseling van effecten nodig was. Deze succesondernemingen zijn bekender en daarom meer gewild bij de verzamelaars (bv effecten van Philips of voorlopers van Royal Dutch Shell). Sommige ondernemingen hebben een internationale aantrekkingskracht vanwege hun fascinerende geschiedenis. Een goed voorbeeld hiervan zijn de effecten welke zijn uitgegeven t.b.v. de financiering van het Panamakanaal. Deze effecten worden wereldwijd verzameld.

Sector

Bepaalde sectoren zijn populairder dan andere. Dit komt mede omdat verzamelaars van bijvoorbeeld auto-, trein- en scheepvaartmateriaal ook interesse hebben in de uitgegeven effecten van deze ondernemingen. Bank- en verzekerings-effecten zijn ook populair omdat veel verzamelaars van oude effecten werkzaam zijn/waren in de financiële dienstverlening.

Afbeelding: voorbeeld van een zeldzaam Nederlands auto en vliegtuig aandeel Trompenburg.

Oudheid en historische waarde

Vooraf effecten van de periode 1600-1850 zijn vaak uniek en zouden niet misstaan in een museum. Vaak hebben deze effecten een grote historische waarde. Denk daarbij aan plantageleningen van Suriname of schuldpapieren voor het droogleggen van polders of de aanleg van wegen.

Kwaliteit

De kwaliteit van effecten is zeer belangrijk. In goede staat betekent voor de verzamelaar: geen scheuren, vlekken, ezelsoren of missende hoekjes. Een effect in uitstekende staat (EF) is voor verzamelaars meer waard dan een effect met meerdere mankementen (F). In het hoofdstuk Conditie van papier vindt u een overzicht van de verschillende kwaliteitsaanduidingen.

Oplage

Het spreekt voor zich dat een effect uitgegeven in een kleine oplage interessant is voor de verzamelaar. Een kleine oplage is een zeer belangrijke factor voor de bepaling van de waarde. Toch wil de oplage niet alles zeggen. Er zijn ondernemingen waarvan duizenden effecten uitgegeven zijn en toch zien we daarvan slechts sporadisch een stuk op de markt komen. Zo kan omgekeerd een onderneming maar 150 aandelen hebben uitgegeven die wel allemaal bij verzamelaars te vinden zijn.

Vraag en aanbod

Er zijn verschillende verzamelgebieden die internationaal zeer populair bij verzamelaars zijn. Effecten van Amerikaanse spoorwegen zijn hier goede voorbeelden van. Meer vraag levert, vooral bij een kleine oplage, hogere prijzen op. Toch is er van sommige Amerikaanse spoorwegeffecten bekend dat er zich duizenden onder verzamelaars bevinden. Naar Nederlandse effecten is internationaal nog weinig vraag en het aantal verzamelaars in Nederland is nog zeer beperkt.

Decoratief (grafische en/of kleur)

Sommige effecten zijn zeer decoratief en laten door middel van gravures zien waar de onderneming zich mee bezighield. Ook kunststromingen zijn op oude effecten terug te vinden (bijvoorbeeld Jugendstil, Art Deco en Art Nouveau). Deze effecten zijn internationaal zeer gewild. Nederlandse effecten bevatten over het algemeen bijzonder weinig illustraties. De bekende Hollandse zuinigheid zal daarbij een belangrijke rol gespeeld hebben.

Afbeelding: Nederlandse effecten hebben meestal geen illustraties, wel wordt aandacht besteed aan de sierrand.

Afbeelding: een Belgisch Franstalig voorbeeld hoe een Nederlands effect er ook uit kan zien.

Beroemde handtekening(en)

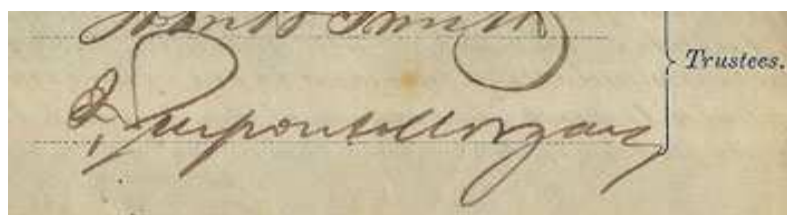
Vooraf in de VS heeft men zeer veel interesse in handtekeningen van bekende ondernemers (captains of industry). Bekende namen zijn o.a. Thomas Edison, William en James Fargo, Henry Wells, Cornelius Vanderbilt, Collis P. Huntington, John D. Rockefeller, William Rockefeller, J. Pierpont Morgan etc.

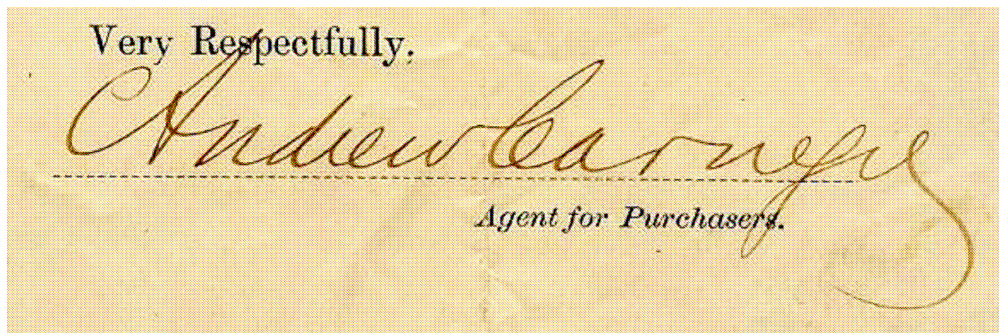
Afbeelding: handtekening John. D. Rockefeller.

Afbeelding: handtekening J. Paul Getty.

Afbeelding: handtekening John Pierpont Morgan (1837 – 1913).

Afbeelding: handtekening Andrew Carnegie

Nederlandse tegenhangers zijn:

Willem Scholten (1819-1892)

eigenaar van 24 fabrieken van aardappelzetmeel, strokarton, suiker en turfstrooisel en mede oprichter Holland-Amerika Lijn (HAL).

Jacques van Marken (1845-1906)

Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek later Gist Brocades (nu DSM).

Charles Stork (1822-1895)

Anton Jurgens (1867-1945) en Sam van den Bergh (1864-1941) oprichters van de voorlopers van het huidige Unilever.

Gerard (1858-1941) en Anton Philips (1874-1951)

Henri Deterding (1866-1939)

Kon. Nederlandsche Maatschappij tot Exploitatie van Petroleumbronnen in Nederlandsch-Indie voorloper van het huidige Royal Dutch Shell.

Antony (Tonny) Fokker (1890-1939)

Albert Plesman (1889-1953)

Oprichter KLM

Ko Vis (1858-1924)

Oprichter N.V. Nederlandsche Zoutindustrie nu Akzo Nobel.

Frits Fentener van Vlissingen (1882-1962)

Steenkolen Handels Vereniging (SHV) en tientallen andere ondernemingen.

Omdat deze allen zeer succesvolle ondernemingen zijn/waren zijn slechts weinig effecten bekend die handtekeningen bevatten van deze personen. Het verzamelen van handtekeningen van bekende Nederlandse industriëlen is dan ook moeilijk en is in vergelijking met de VS dan ook te verwaarlozen.

12. Onderwerpen van verzamelen

Een beginnende verzamelaar zal van andere verzamelaars het advies krijgen om zo spoedig mogelijk een onderwerp/thema voor zijn verzameling te kiezen. Dit voorkomt veel onnodige beginaankopen die later overbodig blijken. Oriënteert u zich eerst alvorens u grote hoeveelheden effecten gaat kopen. Bekijk oude veiling-catalogussen, spreek met ervaren verzamelaars en bestuursleden en bezoek de clubdagen van de VVOF. Ga niet voor kwantiteit maar voor kwaliteit (zeldzaam en in prima conditie).

De volgende specialisaties zijn het meest voorkomend:

Sector (nationaal of internationaal)

De belangrijkste sectoren zijn: banken en verzekeringsmaatschappijen, auto, tram en trein, vliegtuig, industrie, voedingsmiddelen, bier/wijn, tabak, dierentuinen, stadsleningen, mijnbouw, staatsleningen, 17^e en 18^e eeuw.

Afbeelding: voorbeeld van een vliegtuig aandeel.

Regionaal (streek of stad)

Veel verzamelaars hebben interesse in effecten uit de stad/streek waarin ze wonen of gewoond hebben. Deze effecten spreken vaak meer tot de verbeelding omdat de verzamelaar het bestaan van de onderneming misschien zelf nog heeft meegemaakt of nog regelmatig langs een oud fabriekspand rijdt. Tevens is het zoeken naar aanvullende informatie over de onderneming makkelijker door bijvoorbeeld regionale- of stadsarchieven.

Land

Wereldwijd zijn miljoenen verschillende effecten uitgegeven.

Er zijn verzamelaars die elk effect van een land proberen te verzamelen. Geschat wordt dat er ongeveer 10.000 verschillende Nederlandse effecten bij verzamelaars in bewaring zijn. Internationaal zijn Russische, Chinese en Amerikaanse effecten het meest gewild.

Afbeelding: voorbeeld van een Chinees spoorweg aandeel.

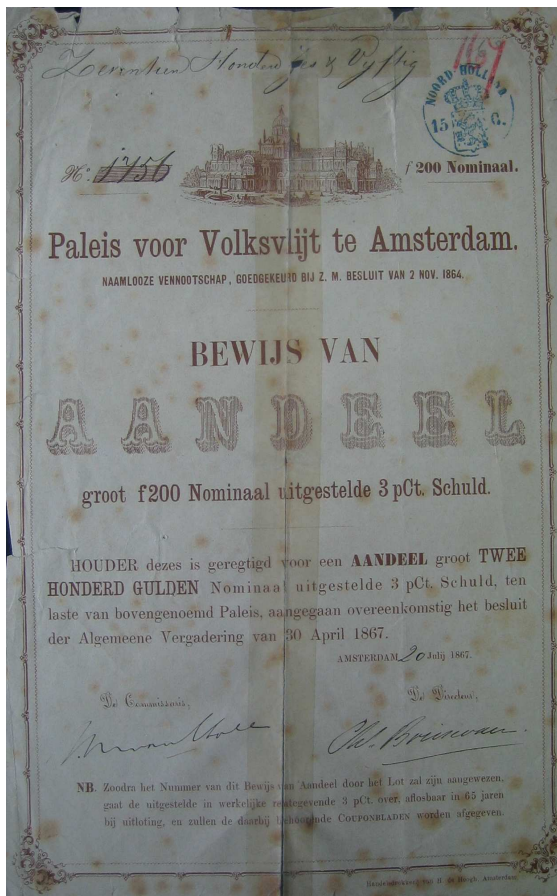
Grafische vormgeving

Vooraf in het buitenland zijn decoratieve effecten zeer gewild. Ook een mooie sierrand en gebruik van verschillende lettertypes maken een effect aantrekkelijker voor de verzamelaar. Nederlandse en buitenlandse effecten uit de 19^e eeuw en uit het begin van de 20^e eeuw, zijn over het algemeen grafisch interessanter dan effecten die daarna zijn uitgegeven.

Afbeelding: voorbeeld van een Frans casino aandeel.

Handtekening

Het verzamelen van handtekeningen van bekende industriëlen is vooral in Duitsland en de Verenigde Staten zeer populair. Dit komt omdat er een overlapping is met verzamelaars van beroemde handtekeningen en het vaak om unieke effecten van zeer succesvolle ondernemingen gaat.

Afbeelding: ondanks dat dit "aandeel" in zeer slechte staat verkeert is het toch waardevol omdat het exemplaar zeer zeldzaam is en achter dit stuk een boeiende geschiedenis schuilgaat.

13. Conditie van papier

De kwaliteit van het papier waarvan Nederlandse effecten gemaakt zijn is over het algemeen zeer goed te noemen. Logisch want het effect vertegenwoordigde een aanzienlijke waarde. De kwaliteit van een effect is voor een verzamelaar zeer belangrijk. Zij hebben het liefst een exemplaar van zo goed mogelijke kwaliteit in hun verzameling. Beginners maken nog wel eens de fout te beginnen met een mindere kwaliteit om deze later te verruilen voor een betere. Sommige effecten zijn echter alleen maar bekend in een slechtere kwaliteit.

Om de kwaliteit van waardepapieren aan te duiden bij veilingen hanteert de VVOF de volgende conditie aanduidingen:

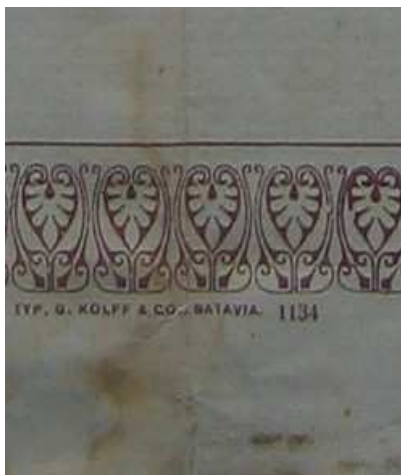
UNC	Uncirculated	= als nieuw
EF	Extra Fine	= als nieuw, met een enkele vouw of te verwaarlozen vlekje
VF	Very Fine	= meer dan eenmaal gevouwen, iets gevlekt, kleine beschadigingen
F	Fine	= zwaar gevouwen, scheuren wel of niet geplakt, andere mankementen
W	Ware	= waardeloos

Veilinghuizen hanteren over het algemeen bovenstaande conditie codes, maar kunnen daarin zelf kleine afwijkingen hebben aangebracht. Let dus altijd op het schema dat de veilinghouder hanteert om teleurstelling te voorkomen. De meest voorkomende kwaliteit van effecten is VF. Op veilingen worden vrijwel alleen VF of betere kwaliteit stukken aangeboden.

14. Schade aan waardepapieren

Het bewaren van effecten werd vroeger gedaan door een financiële instelling of door de particulier thuis. Bij een bank werden de effecten in de kluis bewaard of in een persoonlijk safeloket. De particulier had thuis in het beste geval een eigen kluis maar vaak werd het effect, zeker nadat het waardeloos was geworden, minder zorgvuldig bewaard. Door de effecten te vouwen, coupons te knippen en het veelvuldig verwisselen van eigenaar hebben ze de nodige gebruikssporen opgelopen. De volgende sporen kunnen we tegenkomen:

Vocht – Waterschade veroorzaakt vlekken, uitlopen van de inkt en in de ergste gevallen kan het papier vervilten. Vochtige bewaarplaatsen veroorzaken schimmels. De schimmels tasten het papier aan en veroorzaken allerlei soorten vlekken op het papier. Deze schade komt nogal eens voor bij effecten die in de tropen bewaard werden, zoals bij effecten uit voormalig Nederlandsch-Indië. Vandaar dat we effecten

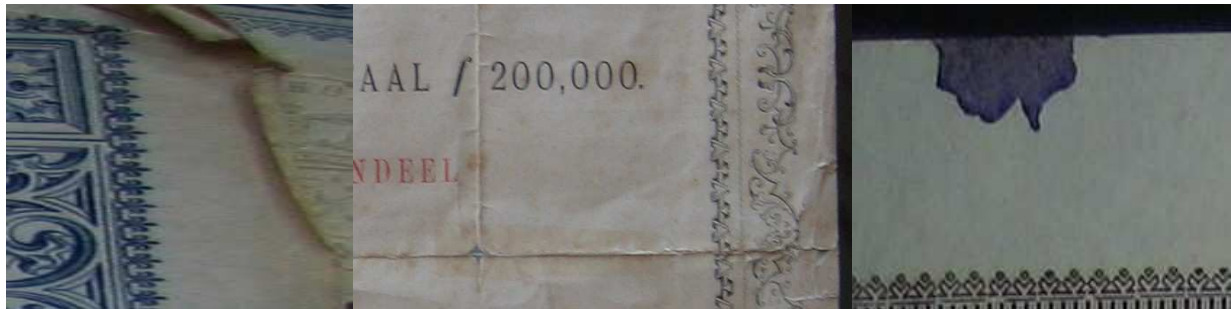
met dit soort schade aanduiden als tropisch (in het Engels: foxing).

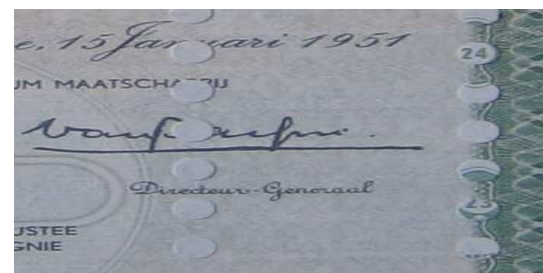
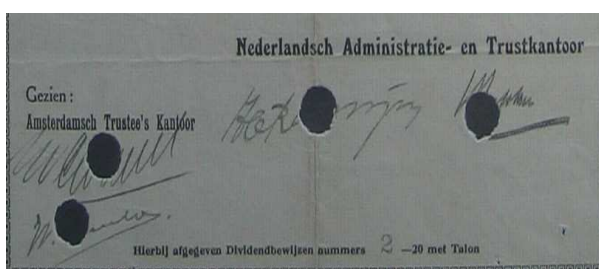
Andere vlekken – Andere vlekken ontstaan door vingerafdrukken op hoeken. Coupons zijn vaak aan het effect vastgemaakt met paperclips, spelden of nietjes. Deze veroorzaken vaak roestvlekken.

Verkleuring – Door langdurige blootstelling aan licht treedt verkleuring op. Vooral direct daglicht richt zeer veel schade aan.

Scheuren en vouwen – Effecten hebben vaak grote afmetingen en werden niet altijd even netjes bewaard. Een scheur ontstaat vaak op een vouw, op een hoek of door het afknippen van een coupon. Papier vergeet niets, als er eenmaal een vouw in zit zal deze altijd zichtbaar zijn.

Gaten – door speldenprikken, nietjes, ordnergaatjes of doorboringen. Effecten werden soms ongeldig gemaakt door de handtekeningen van directeuren en commissarissen te doorboren (in het Engels shotgun cancelled geheten). Ook kan men, onderaan ter hoogte van de handtekeningen, meerdere driehoeken uit het stuk geknipt hebben. Dit zien we vaak bij stads- en gemeentelingen. In extreme gevallen zijn de handtekening(en) zelfs uit het stuk geknipt.

Afbeeldingen: diverse manieren van ongeldig maken van een effect.

Plakband – indien er vroeger scheuren zijn ontstaan werden deze vaak grof beplakt met plakband.

Afbeeldingen: tape op effecten en bijbehorende schade.

15. Behandelen en bewaren van effecten

Papier is vanaf vervaardiging onderhevig aan processen die het uiteindelijk zullen vernietigen. Het enige dat u als verzamelaar kunt doen, is het proces van de afbraak vertragen door de juiste maatregelen te treffen. Voor we hierop verder ingaan is het eerst verstandig om de grootste gevaren voor de effecten te identificeren: zuren, licht, hitte en vochtigheid.

Behandelen

Een van de belangrijkste punten is dat u uw effecten ver van **zuren** houdt. Op de lange termijn is dit het grootste gevaar voor uw effecten.

Zuren komen voor in andere papieren, plastic en inkt. Papier bevat zuren tenzij dit uitdrukkelijk wordt verkocht als “zuurvrij”. Zuurvrij papier is aanzienlijk duurder dan gewoon papier. Laat uw effecten dus niet in aanraking komen met andere papieren en gebruik alleen zuurvrij papier (pH 7) als scheidingsmateriaal. Kranten hebben bv een pH waarde van 4,5 en versnellen het vernietigingsproces aanzienlijk. Iedereen die per ongeluk een tijdje een oude krant bij een effect bewaard heeft kan daarover meepraten. Een grote vijand van een oud effect is het plakband. De zuurgraad van de lijm eet het effect letterlijk op. Om deze werking van de lijm te zien kun je het best een stuk met veel plakband tegen het licht houden. Het licht zal op het gedeelte plakband beter door het effect heenkomen.

Verwijder, indien mogelijk, oud plakband van uw effecten ! Dat is niet altijd even goed mogelijk omdat plakband dat gebruikt is in een meer recenter verleden aanzienlijk beter plakt dan plakband dat in uw grootvaderstijd (cellotape) gebruikt is. Voorzichtig handelen is daarom zeer belangrijk aangezien het verwijderen van plakband soms meer schade veroorzaakt. Met een zeer scherp mesje en het nodige engelengeduld komt u een heel eind. Scheuren hebben de vervelende eigenschap dat ze groter worden als er niets aan gedaan wordt. Daarom is het verstandig om de scheur aan het einde te stoppen door hem daar aan de achterkant van het effect te verstevigen. Archieven in Nederland gebruiken als lijm bewerkte tarwemeel waaraan water toegevoegd wordt. Het mengsel wordt dan een uur gekookt tot er een stevige pap overblijft. Deze lijm wordt aangebracht op een strook vezelrijk zuurvrij papier (vaak Japans), dat precies op maat van de scheur of gat geknipt is.

Deze manier van restauratie is voor de meeste verzamelaars niet haalbaar. Een goed alternatief is het gebruik van postzegel-plakkertjes. Deze bevatten lijm op waterbasis, ervaren verzamelaars zweren erbij. Postzegelplakkertjes zijn voor een paar euro per 1.000 verkrijgbaar bij postzegelhandelaren. Vertrouw geen enkele zelfklevende tape ook al pretendeert het etiket dat het zuurvrij is. Is het plakband niet te verwijderen bewaar het effect dan niet bij andere effecten, de zuren springen makkelijk over op andere effecten.

Zonlicht is een andere beschadiger van uw effecten. Het zorgt voor verkleuring, vooral van rode kleurpigmenten. De verkleuring zorgt weer voor chemische reacties in het papier waardoor zuren vrijkomen. De UV stralen, die 25% van het zonlicht uitmaken, zijn de grote boosdoeners.

Hitte en **vocht** zijn een andere bron van zorg. Bewaar uw effecten op een koele droge plek in het huis. Het gunstigste is een plek waar het niet warmer wordt dan 25 graden en geen hogere luchtvochtigheid dan 60%. Hoe lager de temperatuur hoe beter. Alle gerenommeerde archieven bewaren hun oude papieren documenten bij temperaturen van 10 tot 15 graden. Het strijken van effecten wordt sterk afgeraden. Elk stuk papier heeft zijn eigen vochtigheidsgraad en dit wordt verstoord als vocht uit het effect wordt gestreken.

Inkt kan ook schade aan uw effect veroorzaken. Het gaat hier met name om de inkt die gebruikt is voor het zetten van de handtekeningen door de directeur(en) en commissaris(sen). Sommige inktsoorten vreten door het papier heen (inktvaart).

Bewaring

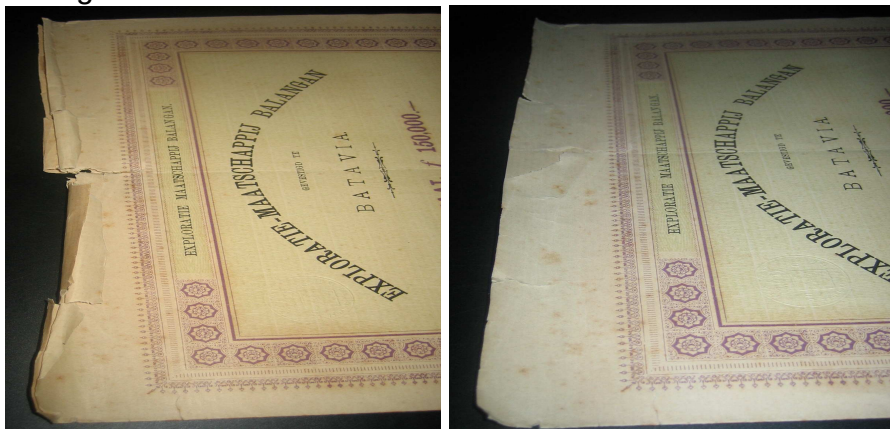
Spelden, nietjes en paperclips dienen voorzichtig verwijderd te worden om roestplekken te stoppen of te voorkomen.

Potloodaantekeningen kunnen met een goede gum verwijderd worden. Voorzichtigheid is wederom geboden omdat door te fanatiek gummen ook een laag van het papier meegenomen kan worden.

Indien van toepassing; buig alle gevouwen hoekjes en randjes weer naar hun originele positie en leg het een nacht tussen twee stevige boeken. Zijn de randen te slap verstevig dan aan de achterzijde het effect met postzegelplakkers. Met het nodige geduld kan het uiterlijk van een effect aanzienlijk verbeterd worden en de waarde verhoogd.

Laat de schaar niet in de buurt van uw effecten komen! Toch is er heel wat geknipt aan effecten. Coupons werden afgeknipt en hebben hun sporen vaak achtergelaten. De schaar wordt helaas soms ook door verzamelaars gehanteerd om een gerafelde rand te verwijderen. De symmetrie van het stuk gaat daarmee verloren. Tevens is de rand vaak niet evenredig verwijderd. Het knippen of wegsnijden van randen is niet altijd zichtbaar en zeker voor een beginnend verzamelaar moeilijk te herkennen. Let op de symmetrie van het stuk.

Op de korte termijn dient u uw effecten zorgvuldig te bewaren, een plastic hoes zorgt er al voor dat ze niet scheuren of gevouwen worden. Het bewaren van effecten gebeurt veelal in ringbandmappen van A3 formaat. Een goede map is die van het merk Kangaro - Ringband A3 (440x360 mm). Ze zijn verkrijgbaar in de betere kantoorboekhandel (+/- € 12,00) of bij een vestiging van Office Center. In deze map kunnen ongeveer 25 showtassen (plastic inlegbladen) tevens van A3 formaat, welke apart gekocht moeten worden. Het woord plastic is gevallen en volgens sommige kenners is ook dit een grote vijand van uw verzameling. In de showtassen zitten weekmakers (zuren) die de buigzaamheid van het product verbeteren. Het is daarom verstandig om effecten in showtassen te bewaren met een zo laag mogelijke zuurgraad. Zeer weinige fabrikanten van A3 showtassen geven informatie over de zuurgraad en gebruikte weekmakers in hun producten. Over het algemeen kan men stellen dat een minder buigzame showtas minder zuren (weekmakers) zal bevatten. Showtassen kunnen sterk in prijs verschillen (€ 0,80 tot 1,30 per stuk of nog veel meer voor zuurvrije showtassen). Afname van aantallen boven de 100 kunnen interessante kortingen opleveren. In Duitsland verkopen grote veilinghouders ook A3 bewaarmappen met 20 zuurvrije showtassen voor stevige prijzen. Als achtergrond van uw effecten kunt u het beste wit zuurvrij papier gebruiken. Toch is een investering in goed opbergmateriaal aan te raden. Uw verzameling behoudt op deze manier in ieder geval haar kwaliteit.

Afbeeldingen: een effect voor en na restauratie.

Effectenalbums dienen niet op elkaar gestapeld te worden omdat door de druk de effecten nog meer in contact komen met het plastic. Tevens dienen de albums niet meer dan 30 showtassen te bevatten. Indien een verzameling niet regelmatig “gelucht” wordt dan zullen de albumbladen met elkaar gaan verkleven. Het regelmatig door de albums bladeren is al voldoende om uw waardepapieren te “luchten”.

16. Veilingen, internet en andere vindplaatsen

Veilingen

Nederlandse veilingen zijn schaars. Het aantal schommelt jaarlijks tussen de 3–8. In veel gevallen zijn oude effecten een onderdeel van een veiling waar ook munten en bankbiljetten geveild worden. Aangezien het aantal veilingen per jaar sterk kan verschillen is het beste om het VVOF clubblad in de gaten te houden. De belangrijkste veilingen worden daar middels een advertentie aangekondigd. Effecten worden aangeboden tegen een inzetprijs. Wordt er niet geboden op de inzetprijs dan gaat het effect retour naar de inzender. Bijkomende kosten zijn de commissie voor de veilinghouder (opgeld), waarover tevens btw betaald dient te worden. De kosten bedragen vaak tussen de 20/25 % van de afslagprijs. Internationale veilingen zijn voornamelijk te vinden in Duitsland, USA, GB, Zwitserland en België. Op deze veilingen worden weinig Nederlandse effecten aangeboden. Vanwege de kosten is het voor veel veilinghouders niet interessant om effecten te verkopen onder de € 20. Internetveilingen zijn, vanwege geringere kosten, internationaal in opkomst.

Internet

Met de opkomst van internet verkoopsites is het voor particulieren mogelijk om kosteloos of tegen geringe kosten waardeloze oude effecten aan te bieden. De belangrijkste verkoopsites zijn Marktplaats (voor NL effecten) en eBay (internationaal). Bij beide sites zijn speciale rubrieken ingericht voor waardepapieren. Internationale handelaren bieden voor stevige prijzen effecten aan op hun websites. Daar zitten weinig tot geen Nederlandse effecten tussen.

Ruilbeurzen

De VVOF ruilbeurs is de beste plek voor de beginnende verzamelaar om nieuwe effecten voor zijn collectie te vinden. Niet alleen is het aanbod hier groot maar vaak hebben de verkopers hun best gedaan om weer nieuwe effecten te vinden. Vaak verschijnen ze hier al voordat ze op een veiling opduiken. Tevens kan u aan verkopers vermelden wat uw verzamelgebied is zodat zij daar voortaan rekening mee kunnen houden.

Andere vindplaatsen

Het is ook mogelijk om buiten bovengenoemde plekken effecten te vinden. Dit lukt alleen als je zelf pro-actief gaat zoeken en zoveel mogelijk mensen informeert dat je op zoek bent. Dus ga langs bij lokale antiquairs, rommelmarkten en algemene verzamelaars beurzen (of ga er zelf een keer staan). Plaats een keer een advertentie, investeer in een visitekaartje. Verwacht geen groot rendement uit deze acties, maar eens komt de dag dat zo'n actie succes heeft. Investeer in uw contacten!

17. Overige tips

Noteer op uw aankopen op de achterkant met potlood gegevens over prijs, tijdstip en eventueel de verkoper. Tevens adviseren wij u de aankopen bij te houden in een spreadsheet of andere database. U kunt daarin ook gegevens verzamelen van effecten binnen uw verzamelgebied die u nog niet bezit maar in de toekomst wel zou willen bezitten. Gegevens in hierin opgenomen kunnen worden zijn: naam, toonder of op naam, type effect, nominaal waarde, datum uitgifte, kapitaal, nummer, kwaliteit, kleur, oprichting, sector, plaats, drukker, liquidatiedatum, stempels, activiteiten, geschiedenis, aanschaf waarde en marktprijs.

Probeer een goede indruk van uw verzamelgebied te krijgen door op internet te zoeken, contacten met handelaren te onderhouden en oude veilingcatalogi te kopen.

Hieronder nog wat Duitse tips voor verzamelaars (www.aktiensammler.de):

1. Verzamel met plezier
2. Denk niet aan winst en speculatie
3. Zoek de raad van verzamelaars en handelaren
4. Specialiseer u op één verzamelthema
5. Probeer niet elk stuk tegen elke prijs te bemachtigen
6. Lever een bijdrage aan uw hobby
7. Waar u ook bent: altijd zoeken
8. Onderhoudt uw contacten
9. Onderhoudt uw verzameling, probeer informatie te verzamelen over de stukken
10. Ga naar verzamelbijeenkomsten

18. Verzamel meer dan het effect

Naast het effect van een onderneming kan men ook andere zaken rond deze onderneming verzamelen. Te denken valt aan reclamemateriaal, nota's (facturen), entreebewijzen (voor bijvoorbeeld de schouwburg), jaarverslagen, prospectussen van uitgifte, ansichtkaarten, tijdschrift- of krantenartikelen, jubileumboeken etc.

Deze voorwerpen kunnen samen met het effect en een korte beschrijving van het doel van de onderneming een mooie collage vormen. Ze maken u het verzamelen interessanter en het zal de waarde van uw verzameling verhogen.

19. Naslagwerken voor Nederlandse effecten

Gids bij de prijs-courant

De Vereeniging voor den Effectenhandel heeft vanaf 1889 jaarlijks een "Gids bij de prijs-courant" uitgegeven. Aanvankelijk een klein dik boekje dat al snel een groter formaat kreeg.

Het bevatte informatie over alle **beursgenoteerde** fondsen zoals aantal uitgegeven aandelen, dividenden en koersen. In het tijdvak 1880–1905 was het aantal noteringen op de Amsterdamse beurs gestegen van 299 naar 1253.

van Oss Effectengidsen

Vanaf 1903 is er, jaarlijks tot in de jaren 1970, een zeer dik effectenboek uitgegeven door S.F. Van Oss, de zogenaamde “van Oss Effectengidsen”. Deze hoofdredacteur van “Nieuwe Financier en Kapitalist” (effectenblad dat toen elke woensdag, vrijdag en zondag verscheen) voorzag in de behoefte van financiële instellingen naar een betrouwbaar naslagwerk voor **beursgenoteerde** effecten. Hij voegde informatie over het laatste boekjaar toe plus gegevens over het betaal- en verwisselkantoor voor dividenden en andere handelingen. Van de effectenboeken verschenen in de meeste jaren een binnenlands en buitenlands deel. Dit omdat er ook zeer veel buitenlandse effecten aan de Amsterdamse beurs genoteerd waren.

Van Nierop & Baak

De belangrijkste gegevens uit de oprichtings- en wijzigingsakten van naamloze vennootschappen werden vanaf 1882 gepubliceerd in “De Naamloze Vennootschappen”, samengesteld door A.H. van Nierop en E. Baak (vanaf 1895 verschenen als “Mrs. Van Nierop & Baak’s Naamloze Vennootschappen”). Om het andere jaar gaven zij een volledige opgave van alle in Nederland aanwezige naamloze vennootschappen, in het volgende jaar gevolgd door een supplement. Naast uitgebreide statutaire gegevens werd ook aanvullende informatie over het bedrijf opgenomen, soms voorzien van de laatste balans en winst- en verliesrekening. De reeks is tot en met 1924 voortgezet. Groot voordeel van dit naslagwerk is dat er ook informatie over niet beursgenoteerde ondernemingen in te vinden is. De “van Nierop en Baak’s” zijn bijzonder zeldzaam.

20. Literatuur

BOEKEN

Historische Wertpapiere – Das Handbuch für Sammler und Liebhaber alter Aktien und Anleihen, Jacob Schmitz 1982, uitgave van Econ Verlag Düsseldorf.

The Art of the Market, Bob Tamarkin en Les Krantz

Uitgave van Stewart, Tabori and Chang (1999), ISBN 1556709382, 176 bladzijden.

Scripophily: Collecting Bonds and Share Certificates – Keith Hollender

Uitgave van Bool Sales (1994), 157 bladzijden.

Een eeuw vol effecten, Prof. Dr. Joh. de Vries 1976

Historische schets van de Vereniging voor de Effectenhandel en de Amsterdamse Effectenbeurs 1876-1976.

Slow train to Paradise, August J. Veenendaal 1996 (Engels)

ISBN 0-8047-2517-9, 350 bladzijden.

How Dutch investment helped build American Railroads. Mooi overzicht van alle Nederlandse investeringen die gedaan zijn in US spoorwegen.

Financing the American Revolution, Prof. Udo Hielscher, 2003, 95 bladzijden.

Behandeld de financiële historie van de VS vanaf de burgeroorlog tot de begin jaren van Wall Street.

Pioniere des Verkehrs – Deutsche Eisenbahn- und Straßenbahn – AG 1835-1985, Commerzbank, G. Kleinewefers, 1100 bladzijden.

A2 formaat, achtergrond verhalen over Duitse tram- en spoorweg maatschappijen.

Gregor MacGregor, Caziqwe if Poyais (1786-1845), Richard T. Gregg, 1999, 28 bladzijden.

Klein boekje over de zwendelpraktijken van deze man die grond verkocht in Honduras/Nicaragua.

Historic Stock Certificates USA, H. Braun, 1996, 295 bladzijden.

Mooie uitgave. Honderden kleurrijke illustraties. Teksten in het Engels en Duits.

Historische Aktien Europa / Historic Share Certificates Europe.

H. Braun, 1996, 326 bladzijden.

De mooiste effecten uit Duitsland, Denemarken, Bulgarije en België. Teksten in het Engels en Duits. Mooie uitgave.

Generale Maatschappij van België 1822-1997.

R. Brion, 1998, 514 bladzijden.

Geschiedenis van belangrijkste maatschappij van België.

Trams en Actions / De Papieren Tram, 2004.

Ph. Matagne, 76 bladzijden.

Uitgave van de MIVB/STIB de vervoersmaatschappij in Brussel voor hun 50 jarig bestaan. Ook aandacht voor de historie van vele buitenlandse trammaatschappijen genoteerd aan de Brusselse beurs.

A Century of Stocks and Bonds: The securities of Imperial Russia.

L.I. Lifliand en I.A. Petrov, 2005, 399 bladzijden.

Van dit mooie en kleurrijk vormgegeven boek zijn slechts 1000 exemplaren uitgegeven. De verschillende bedrijfstakken worden in het Engels behandeld. Uitgegeven in samenwerking met URALSIB een Russische financiële instelling.

CATALOGI

V.V.O.F. catalogus. Vijf keer per jaar verschijnt er een clubblad (het Mededelingenblad), met in elk blad 4 nieuwe catalogus pagina's. De catalogus bevat op dit moment een paar honderd verschillende ondernemingen. Deze is te koop bij de vereniging.

Belgium Tramways Around the World.

J-L. De Beir, 2004, 288 bladzijden.

Compleet overzicht van alle tramweg effecten die in België zijn uitgegeven. Onze zuiderburen domineerde de wereldwijde aanleg en exploitatie van tramwegmaatschappijen in de laat 19de en begin 20ste eeuw.

China's Foreign Debt 1865-1982.

W. Kuhlmann, 1983, 131 bladzijden.

Nog altijd het beste naslagwerk voor Chinese effecten.

Collectible Stocks & Bonds from North-American Railroads.

Terry Cox, **2e editie**, November 2003, 546 bladzijden.

Standaard werk met daarin 17.000 verschillende effecten en 60 pagina's inleidende tekst. De eerste editie stamt uit 1995 en bevat 256 bladzijden. Bezoek ook zijn fantastische website (www.coxrail.com) met gratis toegang tot de meest uitgebreide database voor Amerikaanse spoorweg effecten ter wereld.

Historische Wertpapiere, Band 1, Russische Eisenbahn- Obligationen 1859-1914-1918.

Drumm/Henseler; Frankfurt am Main, 1979.

Historische Wertpapiere, Band 3, Russische Stadtanleihe 1875-1917.

Drumm/Henseler; Frankfurt am Main, 1981.

Historische Wertpapiere. Band 4. Österreichische Lokalbahnen (Aktien und Anleihen) 1855-1921-1935.

Drumm, Ulrich, Alfons W. Henseler u.a.: Frankfurt am Main 1982, 170 bladzijden.

Historische Wertpapiere. Band 5. Ottomanisches Kaiserreich und Türkei - Aktien und Anleihen 1854-1938.

Drumm, Ulrich, Alfons W. Henseler u.a.: Frankfurt am Main 1983, 270 bladzijden.

Historische Wertpapiere – Band 6 / Italienische Bahnen – Aktien und Anleihen 1840-1861-1947.

Drumm, Henseler, Witula.

Catalogue of Russian Railroads, 2005, 84 bladzijden (in het Russisch) Moskou.

Onlangs verschenen. Zie website www.booneshares.com.

Historische Wertpapiere Russland. Eisenbahngesellschaften 1859-1919.

Zetzmann, Georg Rostock 2007 502 bladzijden.

930 effecten van 71 ondernemingen.

Catalogue of the bond & shares of Railroad & Tramway companies in Spain & Portugal.

E. Boone & H. Shakespeare, 1990, 293 bladzijden.

France – The Royal Loans – Les Emprunt Royaux.

H. Shakespeare, 1986, 174 bladzijden.

Overzicht van Franse staatsleningen in de periode 1689–1789.

Le Maroc en scripophilie.

M. Enay, 2004, 213 bladzijden.

400 gekleurde illustraties, in het Frans geschreven.

Der Spanischen Königlichen und privaten Handelsgesellschaften des 18. Jahrhunderts. A. Kipfer, 1991, 192 bladzijden.

Antique Stock Certificate Almanac 2005 – Price guide.
Fred Fuld III, 2005, 248 bladzijden.
5000 verschillende VS effecten.

Pioniere des Verkehrs – Deutsche Eisenbahn- und Straßenbahn – AG 1835-1985.
Commerzbank, G. Kleinewefers, 1100 bladzijden.
A2 formaat, achtergrond verhalen over Duitse tram- en spoorweg maatschappijen.

Polish Securities – Polskie Papiery Wartosciowe, 1994.
Leslaw A. Paga & Leszek Kalkowski.
199 bladzijden. Teksten in het Engels en Pools.